

Filosofie jako „víra“ a reflexe této „víry“

Už ve starém Řecku došlo k tomu, že někteří myslitelé zásadně odlišili touhu po moudrosti od moudrosti samé. Podle nezaručené pozdější tradice to prý jako první vyslovil Pythagoras: moudrost sama je vyhrazena bohům, lidem zbývá jen láska k ní a touha po ní. Tak to – bez citování Pythagory – vykládá také Platónův Sokrates (třeba v Symposiu, a tam Sokrates vzpomíná na své mládí, kdy ho na tuto myšlenku přivedla mantinejská kněžka Diotima v souvislosti s Erótem, kterého prohlásila za „prvního filosofa“). „Láska“ k filosofii je jiného druhu než láska k moudrosti, a také pro to Sokrates užívá odlišných pojmenování (FILIA není totéž co ERÓS). Na tuto starou tradici je i pro nás možno určitým způsobem navázat. V tomto pojetí pak nebude moudrost zpochybňována, tj. nebude interpretována – stejně jako zmiňování „bohové“ – jako pouhá iluze. Filosofie nemůže připustit, že ona „moudrost“, po které touží a kterou hluboce miluje, je pouhý fantóm; proto ona láska k moudrosti musí být a je důvěrně spjata se spolehnutím na to, že má smysl rozlišování mezi moudrostí a nemoudrostí, mezi moudrým činem a nemoudrým činem, mezi moudrou myšlenkou a nemoudrou myšlenkou. Láska k moudrosti je tak proto hluboce spjata se spolehnutím na moudrost (i když nikoli vlastní, lidskou moudrost –), tedy také s důvěrou, že to má smysl se na moudrost spoléhat a toužit po ní, i když to není něco, co bychom jako lidé mohli plně „mít“, tj. držet ve vlastnictví. A už tohle zároveň vede k jisté opatrnosti vůči onomu přechodu, oné změně orientace, kterou uskutečnil zejména Aristotelés, když filosofii vymezil jako „věděni pravdy“ a umožnil tak ono zvláštní vydělení jednotlivého „věděni“, jednotlivých „vědomostí“ a „poznatků“ z celkové důvěry ve smysl hledání moudrosti, které pochopitelně nemůže být kouskována na jednotlivé „moudrosti“, týkající se jen jedné vymezené záležitosti, jednotlivého poznatku něčeho určitého. Vydělení jednotlivých „věd“ z filosofie, tj. jejich osamostatnění jako souboru jednotlivých poznatků, na které je plné spolehnutí, protože je prostě „máme“, znamená nejen ztrátu vztahu k celku, ale zejména také ztrátu onoho sdůvěřujícího se spoléhání na moudrost samu (tj. tu, k níž mají přístup jen bozi), kterou my lidé ovšem (zatím) nemáme, a pokud máme, pak jen jako závdavek, který musíme stále ještě doplňovat, vylepšovat a podrobovat dalšímu zkoumání. Tento vztah k moudrosti samé, kterou nemáme, ale na kterou celoživotně spoléháme, se blíží tomu, o čem se už v hebrejské tradici, pak zejména u Ježíše a později v některých momentech myšlení křesťanského mluví jako o „víře“. V tomto smyslu je tedy filosofie vskutku důvěrně spjata s vírou, i když trochu jinak, než jak to vidí Jaspers.

(Písek, 070716-3.)